

ÄRENDE Justitieministeriets förfarande vid val av bildtema för presidentval

KLAGOMÅLET

I ett till justitiekanslern 25.10.2018 riktat klagomål kritiserar klaganden justitieministeriet för att det vid föranstaltandet av val för republikens president år 2018 på valmaterial låtit trycka en bild av Finlands vapen, vars färger inte motsvarar vapenbeskrivningen i lagen om Finlands vapen. Klaganden kritiserar även justitieministeriets förra kanslichef för att denne hade sänt ett svar på klagandens klagomål i samma ärende och därvid enligt klagandens uppfattning gett uttryck för arrogans och okunnighet om heraldik. Klaganden har bifogat kopior på den bild han kritiserar samt brevväxlingen med justitieministeriets förra kanslichef.

UTREDNING OCH BEMÖTANDE

Justitieministeriets nuvarande kanslichef har gett en utredning som klaganden bemött.

AVGÖRANDE

Fakta och bedömning

Enligt vallagen är justitieministeriet högsta valmyndighet i statsrådet. I denna egenskap producerar ministeriet bland annat valmaterial såsom valanvisningar och förhandsröstningsaffischer. Enligt justitieministeriets utredning skaffas det till alla tryckalster en enhetlig visuell profil, alltså ett bildtema, som varierar från val till val. T.ex. vid föregående presidentval år 2012 var bildtemat en teckning av presidentens slott.

Som bildtema för presidentvalet år 2018 hade justitieministeriet på förslag av en anlitad grafisk planerare valt att använda en teckning av Finlands vapen. Teckningen består av emblemet från Finlands vapen, alltså lejonfiguren, omgivet av nio rosor och en vapenformad ram. Emblemet, rosorna och ramen är vita och bakgrundsfärgen blå. Enligt justitieministeriets utredning har bildtemat en färgad bakgrund som är beroende av vilket tryckalster det är frågan om. Sålunda är bakgrundsfärgen på valanvisningarna för valnämnden gul och på förhandsröstningsaffischerna blå.

Om Finlands vapen bestäms i lagen om Finlands vapen (381/1978). Dess 1 § lyder som följer:

Finlands vapen är Finlands historiska vapen, som beskrives på följande sätt:

I rött fält ett krönt lejon som trampar på en sabel och vars högra ram ersatts med en harnesklädd arm svingande ett svärd; lejonet, dess krona och bevärning, armharneskets ledplåt och vapnens fästen av guld, vapnens klingor och harnesket av silver; fältet bestrött med nio rosor av silver.

Färgsättningen (enligt heraldisk nomenklatur tinkturen) på den vid presidentvalet år 2018 använda teckningen och dess bakgrund motsvarar inte vapenbeskrivningen (enligt heraldisk nomenklatur blasoneringen) i lagen om Finlands vapen. Därför är det uppenbart att det när det gäller valmaterialet inte är frågan om en exakt avbildning av Finlands vapen. Lika uppenbart är det dock att den grafiska planerarens och justitieministeriets avsikt har varit att betraktaren skulle associera teckningen med Finlands vapen.

Finlands vapen har traditioner som sträcker sig mycket längre tillbaka i tiden än till den blasonering som anges i den 1978 stiftade lagen om Finlands vapen. Enligt lagens förarbeten (RP 214/1977 rd) förekommer Finlands vapen i dess nuvarande form första gången som vapen för Finland i konung Gustav Vasas gravmonument i Uppsala domkyrka av år 1581.

Finlands vapen symboliserar Finland som en självständig stat. Till kännetecknen för en självständig stat hör särskilda krav på värdighet och högaktning. Ett av syftena med stiftandet av lagen om Finlands vapen har varit att betona nämnda värdighet och högaktning. I samband med stiftandet av lagarna om Finlands vapen och Finlands flagga föreslogs även vissa ändringar i strafflagen. I förarbetena till lagändringen (RP 241/1977 rd) sägs följande: ”Att vanställa eller på vanvördigt sätt använda statens emblem utvisar hos gärningsmannen missaktning för statsmakten, oberoende av vem som ställt ut Finlands flagga eller vapen”.

Det är förståeligt att en Finlands vapen liknande teckning med felaktiga tinkturer som används i ett så specifikt och officiellt sammanhang som vid föranstaltande av ett presidentval kan vara ägnad att väcka affektioner på grund av det särskilda värde som är förknippat med en självständig stats symboler. Inom heraldiken har tinkturerna en central betydelse. Det är ett faktum att symboler och färger som används i offentliga sammanhang kan väcka affektioner hos allmänheten. Skyddandet av vapnets värde som en särskild symbol och dess autenticitet är även avsikten i lagen om myndigheters sigill och stämplars (19/2009), vilken dock inte skall tillämpas i det nu aktuella fallet.

Jag utgår från att justitieministeriet och dess enskilda tjänstemän eller den grafiska planerare som handlat på uppdrag av ministeriet inte har haft för avsikt att uppsåtligt bryta mot lagen om Finlands vapen eller att vanvörda eller skymfa det. Av allt att döma har det varit frågan om någon form av oeftertänksamhet eller okunnighet om bestämmelserna i lagen om Finlands vapen och de heraldiska traditionerna, framförallt om tinkturernas betydelse. Om det gällt att avbilda Finlands flagga hade säkerligen inte andra färger än de föreskrivna använts.

Heraldiken som disciplin med dess regler och traditioner är inte ett ämne som justitiekanslern som laglighetsövervakare desto mera befattar sig med. Justitiekanslerns uppgift är att övervaka att myndigheterna följer lag. Mot den bakgrunden bedömer jag att justitieministeriet inte har brutit mot lagen om Finlands vapen på ett så väsentligt sätt att det skulle ge mig anledning att skrida till andra laglighetsövervakningsåtgärder än att jag för framtida fall delger justitiemini-

JUSTITIEKANSLERSÄMBETET

steriet min nedannämnda uppfattning som gäller användningen av statens kännetecken samt teckningar, symboler och färger i offentliga sammanhang. Jag konstaterar dock samtidigt, att gällande lagstiftning inte hindrar utnyttjandet av vapnets beståndsdelar i ministeriets officiella material.

Efter att ha bekantat mig med brevväxlingen mellan klaganden och justitieministeriets förra kanslichef har jag inte anledning att misstänka att den sistnämnda skulle ha gjort sig skyldig till något sådant lagstridigt eller annars olämpligt förfarande som skulle ge mig anledning att vidta laglighetsövervakningsåtgärder mot honom.

Slutsatser och åtgärder

Finlands vapen är en symbol för en självständig stat. Vapnet åtnjuter därför ett särskilt skydd, men användning av vapnets beståndsdelar är inte begränsat. Till vapnets kännetecken hör en förväntning på en viss värdighet.

Jag fäster justitieministeriets uppmärksamhet på den i lagen om Finlands vapen angivna vapenbeskrivningen och särskilt på tinkturenas, alltså färgernas, betydelse. Särskild aktsamhet är påkallad om man planerar att använda erkända nationella symboler såsom vapen, flagga samt text och notbild till nationalsången i en förvrängd form.

I nämnda avsikt sänder jag mitt beslut till justitieministeriets kännedom.

Till övriga åtgärder ger klagomålet inte anledning.

Justitiekansler

Tuomas Pöysti

Äldre justitiekanslerssekreterare

Tom Smeds

JUSTITIEKANSLERSÄMBETET

BESÖKSADRESS Snellmansgatan 1 A, Helsingfors
POSTADRESS PB 20, 00023 Statsrådet

TELEFON +358 295 16001
TELEFAX +358 9 160 23975

E-MAIL fornamn.efternamn@okv.fi
INTERNET www.justitiekanslern.fi